

BJERGVIPSTJERT (*MOTACILLA MELANOPE*) YNGLENDE I SVERIGE.

AF

TAGE LAKJER.

Under et ophold i Sverige i sommeren 1916 lykkedes det mig at konstatere, at et par Bjergvipstjerter (*Motacilla melanope*) ynglede ved Smålands Taberg, Småland.

Terrænet i denne egn er klippefuldt og ujævnt, bakkerne er bevoksede dels med naaletræer, dels med blandinger af naale- og løvtræer, særligt birke. En dalsænkning strækker sig forbi selve bjerget, der hæver sig stejlt til en efter nordiske forhold betydelig højde, og hvor Vandrefalken ofte yngler (skønt den fredes strengt, var den der dog ikke i sommeren 1916). I dalen løber en ret vandrig aa, paa sine steder opfyldt af klippeblokke og med høje, stenede bredder, der er bevoksede med tæt ellekrat og høj plantevækst. Hist og her udgaar der sidekanaler med sluser fra aalen til opstemning af vandet, der benyttes til fabriksdrift. Ved en af disse kanaler, beliggende ca. 1½ km nord for selve Taberg, umiddelbart op ad banelinjen Jönköping—Vaggeryd og krydset af hovedlandevejen til Jönköping, opdagede jeg 14 Juli et par Bjergvipstjerter. Ved slusen ligger ruinen af en fabriksbygning, og grunden er dels opfyldt af murbrokker og grus, dels af de store cementblokke, som dæmningen er bygget af. Vipstjerterne løb omkring paa ruinens tag og paa dæmningen eller sad paa sten i bækken. De mest iøjnefaldende forskelle fra Gul Vipstjert (*Motacilla flava*), som de udviste, var den graa-agtige overside, meget lange hale, og de meget paafaldende hvide sidedækfjær. I det øjeblik, en Bjergvipstjert betragtes fra siden, faar man mærkelig nok det indtryk, at brystets og undergumpens gule farve afbrydes af et hvidt parti; langt tydeligere i virkeligheden end paa f. eks. tavlen i Naumanns »Naturgeschichte d. Vögel Mitteleuropas«. Et saadant »mellemrum« savnes som bekendt ganske paa den gule Vipstjert. Struben var ren sort hos hannen, hos hunnen spættet af sort og graahvidt. Det har øjensynligt været gamle fugle. I kikkert (forstørrelse 25 gange) lod alle detaljer sig let iagttage med stor tydelighed, saa meget des mere som fuglenes væsen var meget tillidsfuldt; den mindste afstand, de roligt lod sig iagttage paa, var ca. 6 m. Flere gange saas

de med føde i næbbet, hvorefter de fløj bort; hvorhen lykkedes det ikke at opdage. Den 18 Juli fik jeg kun et enkelt glimt af parret at se; det var blevet paafaldende sky. Den 19 Juli traf jeg det atter, nu i selve aaløbet og ledsaget af unger. Paa denne strækning er aeen opfyldt af større og mindre sten, tæt omgivet af krat og frodig plantevækst; træerne paa de høje bredder naar næsten sammen foroven og danner derved en slags tunnel, hvor der altid hersker ejendommeligt halvllys, og i hvis bund aeen løber. Terrænet var saaledes lidet egnet til en nøjagtigere iagttagelse af familjens færd, og desuden viste de gamle fugle stor paapasselighed, saa snart jeg kom hen i nærheden af ungerne. De lod da et skarptklingende advarselsskrik høre, og hele familjen tog sin tilflugt til buskene ved bredden, hvor de forholdt sig ganske tavse og saaledes var godt skærmede mod opdagelse. Saasnart ungerne derimod var i sikkerhed, viste de gamle fugle sig frit, sad paa telegraftraadene langs jernbanelinjen, løb langs jernbaneskinneerne eller lod sig se siddende paa en træstub i færd med at pudse sig. Det lykkedes mig dog adskillige gange at faa ungerne iagttaget paa nært hold og se dem blive fodrede. De var ganske korthalede, men halen havde allerede de voksnes karakteristiske sorte og hvide tegning, og de vippede ivrigt med den. Haleroden og undersiden — ogsaa struben — var graahvid med antydning af gult paa brystet. Kun to unger blev set, og jeg opdagede aldrig flere siden, saa kullet synes virkelig at have bestaaet af dette unormalt ringe antal. De fløj ganske godt, omend kun korte strækninger ad gangen, og viste allerede nu tilbøjelighed til at strejfe om, idet de snart besøgte en sidekanal, snart en anden, snart var at træffe i selve aaløbet.

I løbet af de følgende fjorten dage saa jeg ofte Bjergvipstjernerne, stadigvæk paa de samme lokaliteter. Altid opholdt de sig i umiddelbar nærhed af vandet, de trak end ikke ind paa de tilgrænsende enge, hvor kvæget græssede. Ofte delte familien sig, saaledes at hannen fodrede den ene unge et sted ved aeen, hunnen den anden maaske 1 km derfra; i træerne satte de sig hyppigt, særligt naar de blev foruroligede. Mest var de dog at finde i selve aalejet, hvor der, efterhaanden som vandstanden i slutningen af Juli og i begyndelsen af August maaned sank, blev tørtlagt smaa grusøer og stenhøje. Mellem disse smuttede de omkring med stor livlighed. Undertiden saas familjen i nærheden af Vandstær, men egentlig selskab søgte den aldrig med andre fugle.

Ungekriget bestaar af en del hurtigt gentagne lyde, der i klang meget minder om de voksnes stemme, men ikke har dennes ejendommelige tostavelser-karakter, som den deler med de nordiske Vipstjerter. De voksnes skrig lignede i paafaldende høj grad den hvide Vipstjerts (*Motacilla alba*) lyd, men er ret forskelligt fra den gules. Naumanns angivelse, at det staar midt imellem begge disse arters, synes mig ikke træffende. Bjergvipstjerten og den hvide Vipstjert menes jo iøvrigt at være nærmest beslægtede, medens den gule Vipstjert af moderne systematikere udskilles som en særlig slægt: *Budytes*, der afviger ved den forlængede og mindre krumme bagklo. At Naumann (Blasius) III, S. 124, 2. udg. skriver »verlängerte und gekrümmte, dadurch spornähnlich gewordene Krallen«, maa vist bero paa en fejltagelse; ordet »weniger« er vist udfaldet foran »gekrümmte«.

Fra begyndelsen af August var jeg ikke længere istand til at iagttage familien dagligt; men den 7de og 17de besøgte jeg atter stedet. Første gang saas kun 1 fugl, der var stille og sky; 17de derimod 2. Hvorvidt det var ungerne eller de voksne fugle, tør jeg ikke afgøre med sikkerhed. Ifølge Naumann foregaar fældningen nemlig i Juli-August; om den voksne hun i efteraarsdragt siger han, at den ligner hannen meget (begge har saaledes nu hvid strube) og at »vom jungen Männchen in seinem ersten Herbstkleide sind sie äusserlich nicht wohl zu unterscheiden, und die jungen Weibchen von diesem Alter haben überall etwas mattere Farben als die gleichalten Männchen.«

De forhold, hvorunder Bjergvipstjerten i Taberg blev iagttaget, synes at stemme godt overens med artens sædvanlige opholdssteder; ligeledes viser dens opførsel overensstemmelse med det normale, som det skildres af forfattere, der har haft lejlighed til at iagttage den i dens hjemland. Hyad yngleforholdene angaar, plejer den at udruge 2 kuld hver sommer; i gode aar, og naar parret bestaar af gamle fugle, er første kuld flyvefærdigt i begyndelsen af Maj; i begyndelsen af Juni bygges saa en ny rede med sjældent mere end 4 æg. I daarlige somme udsættes den anden æglægning til begyndelsen af Juli. Hvid Vipstjert yngler ligeledes anden gang i Juni-Juli. Det her iagttagne par har altsaa været sent paa færde med rugningen, og hvorvidt det var andet kuld, jeg saa, er vel ikke til at sige; muligt er det, at fuglene har strejft længe rundt i Sydsverige, før de fandt et sted, der egnede sig til ynglen. I hvert fald fandt jeg aldrig andre Bjergvipstjerter

ved Taberg end disse. Af den hvide Vipstjert traf jeg 18 Juli en neppe flyvefærdig unge; 26 Juli to par med store unger. Gul Vipstjert saa jeg slet ikke paa egnen. —

Smålands Taberg ligger paa ca. 57,7⁰ n. br. Hvad Bjergvipstjertens normale udbredelse angaar, saa er den ret almindelig i Mellem- og Sydeuropas højlande foruden i visse egne af de tilgrænsende verdensdele. I Nordtyskland er den en stor sjældenhed¹, den trives ikke godt i lavland. I England findes den derimod i de bjergfulde distrikter, den yngler helt oppe i Nordskotland og paa Orkneyøerne, altsaa paa ca. 59⁰ n. br., derimod er den kun gæst paa Shetlandsøerne (Hartert, Jourdain, Ticehurst, Witherby: »A Hand List of British Birds«) og paa Færøerne (Kn. Andersen: »Meddel. om Færøernes Fugle«). Naar Hartert i »Die Vögel der paläarktischen Fauna«, I, 1905, s. 300 om »Motacilla boarula L« (med navnet »M. boarula melanope Pall.« betegner han den sibiriske varietet) skriver: »Brutgebiet: »Europa vom südlichsten Schweden bis in die Mittelmeerländer . . .,«« saa er dette at foregribe nuværende fund; thi i 3. hæfte af 2. udg. af Kolthoff og Jägerskiöld: »Nordens Fåglar« (1912) nævnes intet om ynglen i Sverige. Efter dette værk skal den kun være funden 3 gange tidligere i landet: ved Krapperup i Skåne (4 Dec. 1843), Engelholm (18 Marts 1909 ♂ og ♀) og Boden (20 Oktbr. 1905), som det ses paa tidspunkter, hvor ynglen turde være udelukket. I den allernyeste svenske litteratur har jeg ingen yderligere meddelelser kunnet finde om den. I Norge synes den ogsaa kun at være truffet faa gange; i Danmark fandtes den oprindeligt af O. og H. Winge, senere foreligger 2—3 autentiske fund.

Det synes saaledes at være første gang, Bjergvipstjerten er truffet ynglende i de skandinaviske lande.

¹ I de senere Aaringer er den af og til truffet ynglende i Nordtyskland, saaledes ved Hamburg.